THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל

אידען זייט געהיט !

אידען פון ווארד פיער, היט זיך פון דער באנדע שווינדלער, נידערי־גע פאליטישענס און מיאוס'ע ברואים, וועלכע האבען זיך ארויסגעלאזען מיט פארלוימדונגען און פאסקווילען אויף אלדערמאן נייטען פיליפס, קיי. סי.

די דאזיגע פאסקודנע שרצים שטעלען זיך ניט אפ פאר קיין זאך. זיי זענען נידעריגער פון דאס נידעריגסטע. זיי האלטען נאך, אז דער עולם איז א גולם. זיי האלטען אז דער אידישער שטים־געבער איז אזא מענש, וועלכען מען קען אלץ איינרעדען. פונקט אזוי ווי זיי זענען געוואוינט צו פארקויפען אידישע וואוטס אזוי ווי מען פארקויפט א זאק ציבעלע.

עס איז פאר זיי ניט גענוג וואס זיי האבען געמאכט דעם אידישען נאמען צו שאנד און צו שפאט מיט שאכער־מאכער און האנדעל מיט אידי־שע שטימען.

עס איז ניט גענוג פאר זיי וואס זיי האבען פארקויפט הונדערטער שטימען צו דער ווארד פיער קאנסערוואטיוו אסאסיאיישאן, ווייל פאליטי־שענס, צוזאמען מיט א שווינדלער האבען געמאכט א "דיעל" צווישען זיך. פאר זיי איז דאס ניט גענוג. זיי געהען נאך ווייטער. אום צו רעכטפער־טיגען זיך אין די אויגען פון די אידען, וועלכע האסען זיי ווי דעם טויט, זוכט מען צו שרייען "כאפט א גנב". אום מען זאל זיך אויף זיי ניט אומקו־קען.

אויף ווי ווייט געזונקען די דאזיגע אויסוואורפען זענען וועט זיין גענוג צו דערצעהלען דעם פאלגענדען פאקט:

די שרייבער און פארשפרייטער פון די פאסקווילען זענען מיט א וואך פריהער געקומען צו אלדערמאן פיליפס און האבען זיך אנגעבאטען צו אר־בייטען פאר איהם. דערצעהלענדיג איהם א געשיכטע, אז עס ארגאניזירט זיך א גרויסע אפאזיציע געגען איהם אין ווארד פיער. זיי האבען פארלאנגט 200 דאלאר. אין ווען אלדערמאן פיליפס האט זיך מיט פאראכטונג אפגע־קערט פון זיי, און האט די פאליטישענס און שווינדלער אפען געזאגט, אז ער קויפט ניט קיין "וואוטס", און אז עס איז א ליגען, זיי האבען ניט די אי־דישע "וואוטס". ביי זיך אין קעשענע, זענען זיי ארוים מיט א געשריי:

"אלדערמאן פיליפס וויל ניט קיין אידישע שטימען".

אט פארוואס די פארקויפטע נשמות שרייען אזוי הויך, אז פיליפס וויל ניט קיין אידישע שטימען, זיי גלויבען נאך, אז זיי קענען פארקויפען די אידען מיט זייערע שטימען.

די פארקויפטע נשמות האבען ארומגעפעדעלט מיט זייער סחורה ביז זיי האבען געפונען איינעם, וועלכער גלויבט זיי. און זיי האבען איהם פאר־שאכערט די שטימען, זיי וועלען איהם דעליווערען די "גודס".

אידען פון ווארד פיער!

וועט איהר זיך לאזען פארקויפען פון די נידעריגע ברואים, ביי וועמען קיין זאך איז ניט הייליג, און וועלכע זענען גרייט צו פעדלען מיט אייערע נשמות?

אידען פון ווארד פיער!

איז קלאהר פאר אייך פארוואס די כלבים קווישען אזוי הויך, אז "אלדערמאן פיליפס וויל ניט קיין אידישע שטימען"?

הייסט עס, אז אויב מען באצאלט זיי ניט, קען קיין איד ניט שטימען?

יעדע אידישע שטימע פ א ר אלדערמאן נייטען פיליפס, איז א פאטש אין פנים די נידעריגע פאליטישענס.

יעדע אידישע שטימע פ א ר אלדערמאן נייטען פיליפס, איז א לאפעטע ערד אויף די קברים פון די שרצים.

יעדע אידישע שטימע פ א ר אלדערמאן נייטען פיליפס, וועט זיין א באווייז, אז די אידען פון ווארד פיער ווילען פון זיך אפטרייסלען די מיאוסע שרצים, וועלכע רופען זיך פאליטישענס.

יעדער אנשטענדיגער איד וועט מיט זיין שטימע ווייזען, אז ווארד פיער נוצט ניט דולדען קיין פאליטישענס, וועלכע האנדלען, קויפען און פארקויפען אידישע שטימען.

טרייסעלט זיך אפ פון זיי, באפרייט זיך פון די קרעץ!

אידען פון ווארד פיער! זייט געהיט פון די דאזיגע שווינדלער, זיי ווילען ניט נאר פארשאכערען אייער שטימע, זיי ווילען אויך פארשמוצען אייער נאמען. ביי זיי איז ניטא קיין פריינט און פריינטשאפט. זיי האבען ניט קיין געוויסען. מארגען קענען זיי אייך באשמוצען ווי זיי טוען עס יעצט מיט אנדערע.

זייט געהיט!

די כשר כשר מחלוקה אין סופרים קאורט

די בשר־כשר מחלוקה, וועלכע פלאקערט אזוי שטארק אין טאראנטא, וועט זיך נאך יעצט מער פאנאנדערברענען א דאנק דעם, וואס די זאך איז געבראכט געווארען אין געריכט.

ווי באקאנט פון די נייעס, וועלכע מיר האבען נעכטען געמאלדען, איז א "ריט" פאר שאדענערזאץ ארויסגענומען געווארען געגען די רבנים פאר דרוקען אן איסור געגען דעם עופות דילער רובינשטיין.

אייגענטליך איז דאס ניט מער ווי א פריוואטער ענין. דירעקט איז ניט דער ועד העיר און ניט די קהלה פארמישט אין דעם. רובינשטיין, אלס סוחר מאהנט פון די רבנים שאדענערזאץ דערפאר, וואס זיי האבען דורך דעם איסור געשטערט זיינע געשעפטען. אבער אונדירעקט איז עס א רעזול־טאט פון דער מחלוקה, ווייל ווען ניט די מחלוקה, וואלט דער איסור ניט געדרוקט געווארען און עס וואלטען קיין קלאגען ניט געווען.

בשר־כשר האט שוין מער ווי איין מאל אריינגעשלעפט דעם אידי־שען נאמען אין בלאטע. דאס איז א שטיקעל סחורה, וועלכע פארשאפט ניט דעם אידישען נאמען קיין צופיעל כבוד. עס איז עפעס ווי אן אנשטעק־קענדע קרענק, וועלכע פארשפרייט זיך אזוי שנעל ווי מען רירט זיך נאר צו צו דעם.

רובינשטיין, ווי געזאגט, האט געהאט רעכט אלס פריוואטער מענש, צו טאן, וואס ער האט געוואלט, ווען ער האט געפילט אז זיינע געשעפטען ווערען געשעדיגט. אבער וואס איז וועגען דעם גוטען אידישען נאמען?

צו יעדער זאך דארף זיין א גרעניץ.

"דער אידישער זשורנאל" האט, אויסער אנאנסען, וועלכע זענען גע־דרוקט געווארען פון ביידע צדדים, זיך ניט געמישט אין דער מחלוקה. גלייך נאך דעם שוחטים סטרייק, וועלכען דער "זשורנאל" האט פול־הארציג געשטיצט, האבען מיר זיך אין דער מחלוקה ניט געמישט. יעצט אבער האנדעלט זיך וועגען דעם אידישען נאמען, און דעריבער רופען מיר צו ביידע צדדים.

שטעלט אפ דעם חלול השם!

אידישע רעליגיעזע מחלוקות טארען ניט געשלעפט ווערען אין גע־ריכט. דער בית המדרש טאר ניט אריבערגעטראגען ווערען אין דער ניט־אידישער גאס. אידישע ספרים טארען ניט געבראכט ווערען צו קריסטען, זיי זאלען זיך אין זיי גריבלען פאר אונז.

מיר רופען צו די אנשטענדיגע פירער און אנטיילנעהמער פון ביידע צדדים, סיי פון דער קהלה און סיי פון ועד העיר. מיר גלויבען, אז אין ביידע לאגערען געפינען זיך פאראנטווארטליכע מענשען, וועמען דער גוטער אידישער נאמען איז ליעב און טייער:

שטעלט אפ דעם חלול השם!

טוט וואס איר ווילט. מאכט שלום, אדער פירט די מחלוקה, שטעלט אבער ניט ארוים דעם אידישען ישוב צו שאנד און צו שפאט, ווי דער פאל איז געווען מיט עטליכע יאר צוריק, ווען די בשר־כשר מחלוקה איז גע־בראכט געווארען אין געריכט.

פארמיידט אן אפענעם סקאנדאל אין א געריכט פון לאנד, ווייל די בלאטע, וועלכע ווערט געווארפען פון איין צד אויפ'ן צווייטען, קומט דער־נאך צוריק אויף די קעפ פון אלע אידען, אויף אלע געביטען.

פארמיידט, אז די ניט אידען זאלען זאגען דאס, וואס מיר האבען שוין אמאל געהערט:

"די שינים קריגען זיך"...

א מעשה מיט א מאראל

(טעגליכע שמועסען)

פון יצחקי

אין א העכערען געריכט אין טאראנטא איז די טעג פארגעבראכט געווארען א קיים, וועלכע איז פון א געריכטליכען שטאנדפונקט א גאנץ געוועהנליכע קיים, אבער וועלכע שפיגעלט אפ א שטיק פון דעם היינטיגען מאדערניסטישען לעבען.

א 25 יאהריגער פארהייראטער יונגערמאן, מיט'ן נאמען פרענק העמילטאן, איז פארגעבראכט געווארען פאר ריכטער א'קאנעל און א דזשורי, אויף א קלאגע אז ער האט פארפירט און געשענדעט אן 18 יאהריגע מיידעל.

דער יונגערמאן האט מודה געווען. פארוואס?

אז ער האט טאקע מיט'ן מיידעל געלעבט און דאך איז ער באפרייט געווארען.

אט וועט איהר הערען א מעשה. רוקט זיך נאר צו אביסעלע נעהענטער צו מיר, ווייל איך האב לעצטענס "גע־קעטשט" א קאלד און איך קען דעריבער ניט רעדען הויך.

אויפ'ן פארלאנג פון דעם פראקוראר וו. א. גיבסאן האט דאס מיידעל דערצעהלט אזא געשיכטע:

געווען איז דאס איהר ערשטע באגעגעניש מיט דעם פארהייראטען מאן פרענק העמילטאן. זי האט איהם קיינמאל פריהער אין איהר לעבען ניט געזעהן. דער יונגערמאן האט איינגעלאדען דאס מיידעל צו געהן מיט איהם און אפים דאון־טאון צו פארברענגען אביסעל.

דער אפים איז געווען געשלאסען, ווייל עס איז געווען נאך די ארבייטס־שטונדען. העמילטאן האט אבער געהאט דעם שליסעל צום טיר און זיי זענען ביידע אריין אינווייניג.

דארט האבען זיי געטרונקען שנאפס און מען האט "פארבראכט" ביז אויף מארגען אין דער פריה.

דאס איז דער ערשטער אקט.

* * *

ווען דער פארהאנג הויבט זיך ווידער אויף, זעהען מיר דאס מיידעל זיצענדיג אין איהר היים און די מוטער פרעגט זי איין־און־די־זעלבע פראגע: —

"ווער איז דיין פארפיהרער?"

דאס מיידעל איז אבער מאדנע איינגע'עקשנ'ט. ענדליך פלאצט זי ארויס און דערצעהלט דער מוטער ווער דער יונגערמאן איז, אבער דערביי נעהמט זי אויס א תנאי אז די מוטער זאל ניט זיין אלט־פרענקיש און זאל איהם ניט "באדערען"...

* * *

דער לעצטער אקט שפילט זיך אפ אין געריכט וואו דאס מיידעל ווארפט זיך צו שלאגען איהר מוטער הלמאי זי האט געמאכט דערפון א גאנצען פירוש. זי איז היסטעריש, זי פראוועט ספאזמעס און פאדערט פונ'ם ריכטער אז ער זאל ניט טשעפען דעם יונגענמאן.

"וויפיעל ביזטו אלט?" פרעגט איהר דער ריכטער.

"18 יאהר" ענטפערט זי.

"זי איז, הייסט עס, פול־יאהריג, און אזוי ווי זי האט זיך איבערגעגעבען דעם יונגענמאן מיט איהר אייגענעם ווילען, איז דער פארפיהרער ניט שולדיג".

באלד נאכ'ן פסק־דין איז פרענק העמילטאן אוועק מיט א זיגרייכען שמייכעל צו זיין ווייב. און דאס מיידעל מיט איהר צוווייטאגטער, צובראכענער מוטער זענען אוועק זייער וועג.

פארהאנג פאלט.

* * *

איהר ווילט וויסען די מאראל פון דער מעשה?

ניין, שוועסטער, דאס איז ניט מיין אויפגאבע, נאר אייערע. נישקשה, איהר מעגט אויך דורכשארפען זיך דעם מארך... פאר'ן געריכט איז די דאזיגע קיים געווען, ניט מעהר ווי א געוועהנליכע פאסירונג, פאר אונז אבער קאן עס דיענען אלס א שפיגעל פון אונזער היינטיגען מאדערנעם לעבען. אויב מיר ווילען, קענען מיר זעהען אונזערע אייגענע טעכטער אין דעם דאזיגען שפיגעל, ווייל מיט אזעלכע פאסירונגען באגעגענען מיר זיך דאך היינטיגע צייטען טאג טעגליך און אויף שריט און טריט.

דאס ערשטע מאל זיך באגעגנט און שוין זיך איבערגעגעבען צו א ווילד־פרעמדען פארהייראטען מאן.

אט וואס עס איז געווארען פון דער היילינער פרויען־אומשולד וועלכע איז אמאל אזוי באזונגען געווארען.

איהר פארשטעהט שוין וואו מיר האלטען היינט אין דער וועלט?

ניט אומזיסט האט דער ריכטער געווארענט, אז עס איז היינט געווארען, האט ער געזאגט, א טעגליכע געוואוינהייט ביי יונגע פרויען וועלכע ארבייטען דאון־טאון צו טרעפען זיך מיט פארהייראטע מענער נאך דעם טאג ארבייט.

אויף ווי ווייט די דאזיגע געוואוינהייט איז א מיאוס'ע, קאן באשטעטיגען די אויבענגעבראכטע קיים.

די זעלבע קיים ציינט אונז אויך ווי לייכטזיניג די היינטיגע יוגענט איז. עס איז א לייכטזיניגקייט, וועלכע מוז פיהרען ניט נאר צו דער פארדארבונג פון דער מאראל, נאר אויך צו דער אונטערגראבונג פון זייער פיזישען געזונט. עס קען פיהרען צו א פולשטענדיגער דעמאראליזאציע פון דער היינטיגער יוגענט.

און דאס איז וואס עס לערנט אונז די אויבענגעבראכטע קיים.

וואו דער עולם וואגט ניט

(רייזע איינדרוקען)

פון דוד אידעלסבערג

דאס לאנד פון תנ"ך איז אזוי ווי דער תנ"ך — איהר קענט עס קיינמאל ניט האבען "אויסגעלערנט".

דער וואס האט געלייענט דעם "ספר הספרים" מיט פארטיפונג, וועט קיינמאל ניט זאגען, אז ער איז איהם דורכגעגאנגען און פארענדיגט. דאס איז ניט שייך. צום וויפיעלטען מאל איינער זאל ניט לייענען דעם תנ"ך וועט ער יעדעס מאל געפינען עפעס נייעס, וואס ער האט פריער גאר ניט געזעהן און גאר ניט באמערקט. ער וועט יעדעס מאל געפינען א נייעם רמז, א נייע אנדייטונג, א נייעם טיעפען געדאנק אפילו אין די שטעלען וואס האבען איהם ביים פריהערדיגען לערנען אויסגעזעהן פשוט בתכלית הפשטות.

ווייל אין סימבאלען רעדט דער געטליכער ספר, אפילו דארט וואו ער רעדט "בלשון בני אדם" און דעריבער פאדערען אפטמאל גראדע די פשוטסטע ווערטער פארטיפונג און גרינדליכע פארטראכטונג.

אזוי — האב איך געפונען — רעדט צו אייך אין סימבאלען, אין הויכע כונות כמעט אלץ וואס איהר זעהט און הערט און בעאבאכטעט אין ארץ ישראל.

עס טרעפט אז אין דעם מאמענט, וואס איהר האט עפעס געזעהן אדער געהערט, האט עס אויף אייך קיין בעזונדערען איינדרוק ניט געמאכט — דאכט זיך אן אלטעגליכע ערשיינונג, גאנץ וואכעדיגע רייד. אבער שפעטער — אפטמאל גאנץ לאנג שפעטער — קומט עס צו אייך צוריק. און איהר כאפט זיך, אז אין יענעם מאמענט זייט איהר א פנים גאר ניט געווען מסוגל, צוליעב אייער טרוקענער גשמיות, אויפצונעהמען ווי געהעריג, וואס איהר האט געזעהן אדער געהערט, און אז אין דער אמת'ן האבען יענע וואכעדיגע רייד, אדער אלטעגליכע ערשיינונג אייך דערצעהלט אדער געוויזען עטוואס זעהר בעדייטונגספול. עטוואס מיט א טיעפער כוונה, עטוואס סימבאלישעס.

שוין עטליכע וואכען ווי איך האב פארלאזען ארץ ישראל, און ווען נאר מיר דאכט זיך, אז איך האב שוין אלץ אויסגעפאקט, אלץ איבערגעגעבען און איבערדערצעהלט, עס איז שוין גאר נישט מעהר געבליבען, קומט פלוצלינג צוריק אין זכרון צופעליגע רייד פון פשוט'ע מענשען, פארבייגעהענדע זאכען און ערשיינונגען, וועלכע האבען אויפ'ן מאמענט ניט געשיינט צו זיין פון קיין קאנסעקווענץ, און איך האב זיי, דאכט זיך באלד אויפ'ן ארט פארגעסען.

דאן געפין איך איצט אז דאס זיינען אייגענטליך ניט געווען קיין צופעליגע רייד, קיין גאנץ בעדייטונגסלאזע באגעגענישען — דאס זענען געווען ניט ווייניגער ווי סימבאלען... זאכען און רייד, וואס שלאגען טיעף אין די ווארצלען פון אונזער שאפונג אין ארץ ישראל; פסוקים וואס הייסען זיך דרש'ענען...

* * *

נעהמט אזא פשוט'ען ענין: עס האט מיך ארומגעפיהרט איבערן לאנד א שאפער מיט זיין אויטאמאביל.

(אנו פארזוכט אויף טשיקאוועס זיך צו דערמאהנען וועגען עפעס א וויכטיגען בעדייטונגספולען געשפרעך וואס איהר זאלט האבען געהאט מיט איינעם פון די פיעלע טעקסי דרייווערס, וואס האבען אייך אונצעהליגע מאל ארומגעפיהרט אין אמעריקא! אין 99 פאלען פון יעדע 100 איז אייער "אינטערעס" אין איהם געווען אזוי גרויס, אז איהר האט אפילו זיין פנים ניט אנגעקוקט).

איך האב איהם בעצאהלט אזוי פיעל און אזוי פיעל א טאג אדער א שעה און ער האט געקירעוועט דאס רעדעל און געפאהרען פון איין ארט צום צווייטען. דאך פארדיענט ער צו דערמאהנט ווערען בשם המפורש.

זיין נאמען איז יהושע צרפתי, א ספרדישער יונגערמאן פון א יאהר עטליכע און צוואנציג, מיט א פאר שווארצע ברענענדיגע אויגען.

ער רעדט מיט אייך אלע שפראכען אין דער וועלט, אפילו אידיש אויסגעצייכנט — נאר אזוי לאנג ווי ער געפינט אז לגבי העברעאיש, זייט איהר אבסאלוט הילפלאז. באמערקט ער אבער אז איהר זייט נאך עטוואס בעהאווענט אין די "שווארצע פינטעלעך", וועט ער שוין קיין אנדער שפראך ווי העברעאיש, צו אייך ניט רעדען, כאטש צוהאק איהם.

איז יהושע צרפתי בעקאנט מיט יעדען ווינקעלע, מיט יעדען בערגעל און גרייבעל פון ארץ ישראל.

און איבעראל וואו ער פיהרט פארביי האט ער עטוואס צו זאגען. עטוואס צו באמערקען, און זיינע געזאגאכצען און באמערקונגען זיינען ניט ווי פון סתם א דרייווער, וואס פיהרט אייך אויף א "סאיט־סיאינג־טריפ" נאר ווי פון עפעס א רייכען בעל הבית, וועלכער בעוויזט זיך מיט זיין עשירות פאר א קרוב אדער גוטען פריינד זיינעם. א, דאס? עס איז ניט עפעס גלאט אזוי זיך א שטיק באדען אדער א מושבה — עס איז אונזערעס א שטיק באדען, אונזערעס א מושבה.

און ביי אלץ וואס יהושע צרפתי האט געוויזען און ערקלעהרט, האט ער פארענדיגט מיט דעם פסוק:

— עוד מעט,, עוד מעט והכל יהיה שלנו!

ער האט מיך ארומגעפיהרט איבער די קאלאניעס און קבוצות אין עמק. מיר האט ער אויסגעוויזען די פארשיעדענע עפענטליכע געביידעס איבערן לאנד, וואס זענען אויפגעבויט געווארען אויפ'ן באדען פון נאציאנאל פאנד, די פאלקס שולען, די גני ילדים, די בתי הפועלים, די נוירסעס, די טעאטערס, די קופות חולים, די נייע פראכטיגע ציוניסטישע געביידעס, וואס האלטען איצט אין פארפערטיגט ווערען אין רחביה, די בליהענדע לאנד שטחים פון די קבוצות — און וועגען אלץ מיט בעלויבטענדע ערקלעהרונגען און פילאזאפישע באמערקונגען, דורכגעדרונגען מיט אזא איבערצייגטער נאציאנאלער גאוה, ווי עס וואלט וועגען אלץ שוין גאר קיין קשיות ניט געווען צו פרעגען... אלץ איז ערליידיגט און אלע טענות און תביעות געגען אונז האבען ניט די ווערט קיין שושקע פולווער. איך האב פון די פיעלע רייד זיינע גארניט פארצייכענט און דאס איז א שאד — אבער איין באמערקונג א גאנץ צופעליגע, בעשעפטיגט נאך עד־הנה מיינע געדאנקען און איך האב זי געפונען אילוסטריט און באשטעטיגט סיי דורך אלץ וואס איך האב געזעהן אין ארץ ישראל גופא, סיי דורך די פראבלעמען וואס בעשעפטיגען אונז דא און איבעראל אין פארבינדונג מיט ארץ ישראל... ער האט געלאזט פאלען אומגעפעהר אזא באמערקונג:

— דער קרן קימת איז א גאט געבענטשטע אידישע אינסטיטוציע, ניט נאר דערמיט וואס זי עראבערט באדען פאר'ן אידישען פאלק, נאר הויפטזעכליך מיט דעם, וואס איהרע עראבערונגען זענען שוין אין ארץ ישראל, אנערקענט אפילו פון שונא. דארט וואגט ער ניט אריינצודרינגען, וועגען יענעם באדען שטרייט מען ניט, און יעדער שטח לאנד, וואס איז עראבערט און באזעצט פון אידען בלייבט אידיש לעולם ועד. אפילו פאר דעם פארביסענסטען אראבישען געגנער. אפילו די אנפאלען מיט צוויי יאהר צוריק האבען דאס בולט בעוויזען.

די אנפאלער זיינען געווען ערפאלגרייך אויף פאלעסטינער באדען; אויף ארץ ישראלדיגען אבער האבען זיי ערליטען א מיאוסע מפלה איבעראל...

איך האב שפעטער, ביי פארשיעדענע געלעגענהייטען, נאכגעטראכט, און מערקווירדיג, וואס דער טעקסי דרייווער האט דא אפגעזאגט!

די וואונדערליכע פאנאראמע פון עמק שטעהט נאך איצט פאר מיינע אויגען.

ווען דער נאציאנאל פאנד האט אפגעקויפט יענעם טאל מיט אומגעפעהר עלף יאהר צוריק האבען אפילו די אפטימיסטען צווישען אונז, וועלכע האבען געקאנט יענעם שטח לאנד און געוואוסט זיין געשיכטע, געצויגען מיט די פלייצעס. דאס שטיק באדען, איינגעשלאסען אין די בערג פון שומרון, דעם תבור און הרי גלבוע, איז באטראכט געווארען ביי איד און אראבער, אלס פארשאלטען פון דער געשיכטע, אויף אייביג פארלאזען פון גאט און פון מענשען. אין היסטארישע צייטען איז יענער טאל געווען די סצענע פון בלוט און פארניכטונג.

פרעמדע שבטים האבען זיך דא צוזאמענגעטראפען. מלחמה געהאלטען און פארטיליגט איינס דעם צווייטען. געטער און קעניגרייכען האבען זיך דא צוזאמענגעשטויסען. עמלק איז דא ארונטער פון מירבארג. די פלשתים האבען דא געפראוועט זייערע מלחמות מיט די אידען. די אראבער און די קריי־ציהער. סנחרב און די רוימער, אלע האבען דורכגעהענדיג לאנד זיך בענוצט מיט אט דעם שליסעל צום עבר הירדן. אלע האבען זיי געלאזט הינטער זיך וויסטעניש און חורבן. און אין די מאדערנע צייטען, ביז מיט עלף יאהר צוריק, איז דער "עמק" געווען דער שרעקונגס־פלאץ פאר דער גאנצער ארץ־ישראל באפעלקערונג. דאס ווערטעל וואס האט זיך געשאפען צווישען די אראבער, אז דאס פייגעלע וואס מען זעהט ארומפליהען אין דער פריה איבערן עמק קען מען שטענדיג געפינען אויף דער נאכט א טויטעס — כאראקטעריזירט וואס פאר א טויטליכער שטח, פול מיט מאלאריע און אלערליי קראנקהייטען, יענער שטיק באדען איז געווען.

איצט מיט צעהן יאהר שפעטער, איז יענער פארפעסטעטער שטח, וואס דער נאציאנאל פאנד האט אפגעקויפט און איבערגעגעבען אין פלייסיגע אידישע הענט, דער שטאלץ פון דער אידישער ארץ ישראל.

אזעלכע פונקטען ווי למשל, דגניה א' דגניה ב. נהלל, עפולה, עין חרוד, כפר יחזקאל, בית אלפא, האלטען דעם טוריסט פשוט פארכשופ'ט מיט זייער נאטור־פראכט, מיט זייערע אלעען פון בוימער און בלומען, מיט זייערע שמעקענדיגע פרדסים, מיט זייערע בעצויבערענדע פאנאראמע פון פעלדער און גערטנער. דער טוריסט קען זיך פון דארט גארניט אפרייסען. עס איז איהם שווער זיך צו שיידען פון דעמדאזיגען גן עדן, וואס עס האבען באשאפען אידישע הענט און עס האט צושטאנד געבראכט אידישע ענערגיע. פון יעדען פלאץ וואס רינגעלט ארום דעם עמק זעהט מען זיי, די דאזיגע נעסטען פון ארבייט און בוכשטעבליכער מסירות נפש, וואס זענען פארשפרייט איבערן עמק.

א סך שטעלען פון תנ"ך ווערען פאר אייך קלאהרער און פארשטענדליכער ווען איהר זעהט ארץ ישראל. אזוי שווימט ארויף אין אייער געדאנק, ווען איהר האט געזעהן דעם "עמק" יענע ערמונטערענדע נבואות פון הושע — א נבואה, וואס איז פאר אייערע אויגען מקוים געווארען:

והיה ביום ההוא אענה, נאום ד' אענה את השמים והם יענו את הארץ והארץ תענה את הדגן ואת התירוש ואת היצהר, והם יענו את יזרעאל...

* * *

אפשר בלויז אין עמק אליין דערפיהלט דער טוריסט דעם פולען "טעם", די גאנצע השפעה און בעזעלונג פון ארץ ישראל — ארץ ישראל אין קליינעם פארמאט. יענע מענשען, וואס וואוינען דארט קענט איהר אפשרעקען ניט מיט קיין פאליטישע אינטריגעס, ניט מיט קיין פאספיעלד "פייפערס" און אויך ניט מיט קיין פאגראמען און אנפאלען. אזא רוהיגען און זיכערען לעבען א אידישען קיבוץ איז ניט צו געפינען אין קיין אנדער ווינקעלע אויף גאט'ס ערד. דא אין ארץ ישראל זאגען זיי אייך אין א טאן וואס האט אין זיך די איבערצייגונג פון א געשיכטע פול מיט שווערע קרבנות — און קיינע געשעהענישען קענען דאס מעהר ניט ענדערען.

* * *

אט אזוי פיהלט זיך אויף יעדער פאזיציע אין ארץ ישראל וואס איז עראבערט געווארען דורך אידען און אויף יעדען שטח באדען, וואס דער נאציאנאל פאנד האט פריהער אדער שפעטער אריינגעטראגען אין זיין רשות און ערמעגליכט, אז אידישע הענט זאלען איהם בעארבייטען.

וואו דורכאוים אידיש — דארט שפע בליהונג און זיכערקייט, דארט ארץ ישראל; וואס נישט אידיש, אדער ווייניג אידיש — דארט אפגעלאזענקייט, וויסטעניש, גוילדקייט און אויך אונזיכערקייט פאר די געצעהלטע אידישע נפשות וואס געפינען זיך דארט, סיידען זיי ווערען אין אן עת צרה בעשיצט פון די שכנה'שע אידישע פונקטען. דאס איז טאקע בעזונדערס אילוסטריט געווארען אין די רייאטען פון צוויי יאהר צוריק.

תל אביב איז געווען זיכער פון דארט זיינען געשיצט געווארען ניט נאר די אייגענע איינוואוינער, נאר אויך די פון פיעלע אנדערע פונקטען איבערן לאנד. אין דער שכנה'שער יפו, וואס דער רוב איז אן אראבישער, האבען זיך שוין אידען גענייטיגט אין הילף פון דרויסען; דער "הדר הכרמל" און חיפה איז געווען זיכער, חיפה

(פארזעצונג אויף פיידזש 5)

אין אמעריקא געפינען זיך 3 מיליאן אומגעזעצליכע קינדער

און דיעזע גרויסע ארמיי "ליבעס קינדער" זענען א שווערע פראבלעם פאר די קאורטס

אמאל האט די געזעלשאפט באהאלטען אומגעזעצליכע קינדער פון דער עפענטליכער מיינונג. אויב עס האט פאסירט אין א פאמיליע אן אומגליק מיט א מיידעל ביי וועלכער עס איז אלס רעזולטאט פון א לינקער ליבע געבוירען געווארען א קינד, האט מען אלץ געזוכט צו דערשטיקען דיעזע פאסירונג.

אין דער איצטיגער מאדערנער צייט אבער שעהמט מען זיך ניט מיט אזעלכע קינדער. ביי אונז אין אמעריקע, ווי עס ווערט ערקלעהרט, געפינען זיך דריי מיליאן אזעלכע אומגעזעצליכע קינדער און די אריסטאקראטישע פרויען פון לאנד שעהמען זיך ניט ארויסצוטראגען זייער זינד פאר דער עפענטליכקייט. זיי קומען אין די קאורטס זיך לאדען מיט זייערע פארפיהרער, און דערווייל דערוויסט זיך די וועלט וועגען אלע זייערע סודות.

לויט די אויבענדערמאנטע ציפערען וואס ווערען געבראכט אין א בוך "קינדער פון דער ליבע", וואס איז נאר וואס פארעפענטליכט געווארען, מיינט עס אז יעדער פערציגסטער מענש אין אמעריקא איז אן אומגעזעצליך־געבוירענער. ניט לאנג צוריק האבען פראמינענטע פערזענליכקייטען פיגורירט אין פראצעסען ביי וועלכע עס איז ארויסגעבראכט געווארען דער פאקט וועגען אזעלכע אומגעזעצליכע קינדער.

צווישען די פראמינענטע פראצעסען פון דעם סארט איז געווען דער טרייעל, וואס רוטה נאבעל, אן אמעריקאנער וואדעוויל אקטריסע, האט פארפיהרט געגען דעם אמעריקאניש־יאפאנעזישען מאוווי־סטאר, סעסיו האיאקאווא. זי האט איהם באשולדיגט, אז ער איז דער פאטער פון איהר אומגעזעצליכען קינד און אז ער האט זיך פארפליכטעט צו אדאפטירען דאס קינד און צאהלען איהר א גרויסע סומע געלט. דער אקטיאר האט טאקע דאס קינד אדאפטירט, אבער ווען עס איז אונטערגעוואקסען, איז די אקטריסע געקומען אין קאורט פאדערען איהר רעכט.

דער סענזאציאנעלסטער פון דיעזע פראצעסען איז געווען דער פראצעס וואס נען בריטאן, די פרוי, וועלכע זאגט, אז דער פארשטארבענער פרעזידענט הארדינג איז געווען דער פאטער פון איהר אומגעזעצליכער טאכטער, האט פארפיהרט געגען א האטעל־קיפער, פרעזידענט הארדינג'ס א פריינד, וועלכער האט אין א בוך באשמוצט איהר רעפוטאציע. דער טרייעל האט געצויגען די אויפמערקזאמקייט פון גאנצען לאנד. א דזשורי האט אבער געפסק'ענט, אז זי איז ניט בארעכטיגט צו קריגען דעמעדזשעס, ווייל איהר כאראקטער איז ניט באשמוצט געווארען.

עוואן בוראוס פאונטיין, א באוואוסטע אמעריקאנער טענצערין און שוישפילערין, האט שוין עטליכע יאהר נאכאנאנד פרובירט באווייזען אין די קאורטס אז קארנעליוס וואנדערבילט וויטני, דער זוהן פון דעם פארשטארבענעם שאקאלאד קעניג, איז דער פאטער פון איהר קינד. ווען עס זאל זיך איהר געווען איינגעגעבען צו באווייזען דאס, וואלט איהר קינד געקראגען א חלק פון דער 190 מיליאן דאלארדיגער ירושה, וואס דער שאקאלאד קעניג האט איבערגעלאזט. וויטני לייקענט אבער שטיין און ביין און די גרעסטע קאורטס פון לאנד האלטען מיט איהם. און ווער געדענקט עס ניט די בארימטע סטילמאן קיים? פלא ליעדס, א פרוי פון אן אריסטאקראטישען יחוס האט באשולדיגט דעם מיליאנער, סטילמאן, אז ער איז דער פאטער פון איהר 13 יאהריגער טאכטער. סטילמאן האט צוגעגעבען, אז איהר באהויפטונג איז אמת און ער האט פאר דער 13 יאהריגער מיידעלע אוועקגעלייגט א גרויס פארמעגען. אין דער זעלבער צייט אבער ווען ער איז באשולדיגט געווארען פון מרס. ליעדס, האט ער אליין באשולדיגט זיין פרוי, פיפי סטילמאן, אז זי איז די מוטער פון אן אומגעזעצליכען זוהן וואס איז געקומען אויף דער וועלט אלס רעזולטאט פון איהרער א לינקער ליבע מיט אן אינדיאנער.

דער שרייבער פון דעם ארטיקעל אין די ענגלישע צייטונגען רעכענט אויס א לאנגען צעטעל פון אמעריקאנער מיליאנערען, וועלכע זענען געקומען אין די קאורטס צוגעבען אדער לייקענען די באשולדיגונגען פון זייערע געליבטע, אז זיי זענען טאטעס פון זייערע אומגעזעצליכע קינדער.

דאס זענען אבער אלץ געווען מיליאנערען. וועגען זייערע צרות האט מען געשריבען אין די צייטונגען. — וואס הערט זיך אבער מכח הונדערטע טויזענטער מיידלאך, וועלכע ווערען פארפיהרט פון שארלאטאנעס און מוזען דערנאך זיך ארומטראגען מיט זייער שאנדע, ניט האבענדיג אפילו די מינדעסטע האפנונג צו קענען ווען עס איז מאהנען פארגיטיגונג וועגען זייערע צרות? וועגען אזעלכע מיידלאך שרייבט מען זעהר ווייניג. די נעמען פון זייערע אומגעזעצליכע קינדער ווערען בלויז פארצייכענט אין די קאורט־רעקארדס און זיי שטעלען מיט זיך פאר דעם כמעט־אומגלויבליכען ציפער פון דריי מיליאן אומגעזעצליכע קינדער.

ניט קיין שעהנע רעפוטאציע פאר אמעריקע. אבער די מיאוס'ע רעפוטאציע וואס דיעזע דריי מיליאן אומגעזעצליך־געבוירענע קינדער האבען איהם געמאכט, וואלט אמעריקע ניט געארט אזוי שטארק, ווי עס ארען איהר די צרות וואס די ארוימע מאמעס פון דיעזע קינדער פארשאפען די קאורטס דורך זייערע פראצעסען....